

Professionele onderzoekstaal in lerarenopleidingen basisonderwijs (ORD juni 2010)

Inleiding

Het thema van de Onderwijsresearchdagen (ORD) 2010 te Enschede luidde ‘De lerende leraar als onderzoeker’.

In dat kader paste het recent uitgevoerde onderzoek naar professionele onderzoekstaal in lerarenopleidingen basisonderwijs. Sara Diederens, onderzoeker in opleiding van het Kempelonderzoekscentrum presenteerde op deze researchdagen het doel, de uitwerking, de eerste resultaten en enkele voorzichtige conclusies over haar onderzoek. De tijdens de ORD gebruikte samenvattende poster is aan het einde van deze beschrijving opgenomen.

Sara voert dit onderzoek uit in het kader van haar masteropleiding Onderwijswetenschappen aan de Open Universiteit te Heerlen onder begeleiding van het Kempelonderzoekscentrum te Helmond en het lectoraat Reflectie en Retorica (KPZ te Zwolle).

Probleemstelling en doel van het onderzoek

Om op te kunnen leiden tot onderzoekende leraren is het noodzakelijk dat hiertoe benodigde competenties helder zijn voor de lerarenopleiding. Aannemelijk is dat professionele onderzoekstaal een belangrijke rol speelt bij het verwerven van onderzoekscompetenties. Taal is essentieel bij competentieontwikkeling (o.a. Klarus, 2003; Pauw, 2007), en onderwijsonderzoek beoogt de praktijk te verbeteren door deel te nemen aan de taalgemeenschap van de beroepsgroep (Klarus, 2003). Aanstaande leraren dienen het concrete professionele taalgebruik van docenten en leraren over te nemen om zich als professional te kunnen ontwikkelen (Pauw, 2007).

Knelpunt is dat professionele onderzoekstaal niet 'automatisch' in de lerarenopleiding ontwikkeld zal kunnen worden. Dat wel blijkt uit de onderzoeksresultaten van Schrijver en Pauw (2009) en Schrijver, Visser en Pauw (2010). Zij constateren het probleem van een (grote) discrepantie tussen de verwachtingen van de docent over de te beheersen professionele taal van de leraar basisonderwijs en de feitelijke professionele taal.

Aannemelijk is dat ditzelfde probleem zich zal voordoen bij de tamelijk nieuwe rol van de leraar als onderzoeker en innovator.

Dit onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in onderzoekscompetenties en de professionele taal die aanstaande leraren moeten verwerven om een onderzoekende leraar te worden. (De aard van) de mogelijke discrepantie tussen de wenselijke professionele onderzoekstaal van aanstaande leraren volgens docenten en sleutelpersonen en de feitelijke professionele onderzoekstaal van aanstaande leraren wordt daarbij in kaart gebracht. De resultaten kunnen gebruikt worden om verbeteringen voor te kunnen stellen ten aanzien van onderwijs over en begeleiding van onderzoek(sactiviteiten) binnen het curriculum van de lerarenopleiding basisonderwijs.

Uitwerking onderzoek

Sleutelpersonen van twee lerarenopleidingen zijn in een interview gevraagd naar benodigde onderzoekscompetenties voor (aanstaande) leraren. Uit deze interviews zijn concepten over een professionele onderzoekstaal voor (aanstaande) leraren afgeleid. Op basis van het competentieoverzicht gebaseerd op literatuuronderzoek en de analyse van beleidsdocumenten kon een eerste beeld van de professionele onderzoekstaal worden verkregen. Vervolgens zijn docenten en derdejaars aanstaande leraren door middel van een vragenlijst bevraagd naar onderzoeksbegrippen.

De vragenlijst

Aan het vragenlijstonderzoek hebben 105 derdejaars aanstaande leraren en 24 docenten van twee Nederlandse lerarenopleidingen basisonderwijs deelgenomen. De vragenlijst bestond uit twee delen in twee versies. Steeds is in het eerste deel gevraagd naar enkele achtergrondvariabelen als geslacht, leeftijd en dergelijke. Het tweede deel verschilde licht tussen docenten en aanstaande leraren. De docenten zijn gevraagd naar begrippen die zij voor aanstaande leraren van belang achten om onderzoekscompetenties te kunnen verwerven. De aanstaande leraren zijn in het tweede deel bevraagd naar de begrippen die zij gebruiken bij het doen van onderzoek. Zowel docenten als aanstaande leraren zijn tevens gevraagd om per begrip aan te geven in welke mate zij dat begrip van belang achten.

De analyses van de vragenlijsten hebben allereerst geresulteerd in overzichten van professionele onderzoekstaal. De daarna uitgevoerde vergelijking van diverse overzichten van gewenste c.q. feitelijke onderzoekstaal leverde concrete antwoorden op de onderzoeksvragen.

Eerste resultaten

De eerste resultaten van het onderzoek zijn bekend. Het literatuuronderzoek en de analyse van de beleidsdocumenten leverde 120 begrippen op. De interviews en vragenlijsten hebben geresulteerd in 335 begrippen.

De begrippen die de respondenten noemen worden vaak in meerdere mate van doorslaggevend belang geacht. Begrippen die vaak (> 28x) genoemd worden in de interviews en vragenlijsten zijn de begrippen analyse(ren), plan (van aanpak), hypothesen, oriëntatie(fasen), (onderzoeks)vraag, conclusie(s), rapporteren, doelen (smart), enquête en observatie. Het betreft in alle gevallen begrippen die gecategoriseerd kunnen worden tot de begrippen horende bij de cyclus van onderzoek. Begrippen die horen bij andere categorieën, zoals 'statistiek', 'onderzoekende houding' en 'inzicht in onderzoek', horen niet tot de vaak genoemde begrippen en lijken er volgens de deelnemers minder toe te doen.

Eerste, voorzichtige conclusies

Op basis van de eerste resultaten kunnen enkele voorlopige conclusies geformuleerd worden. Op dit moment is het (nog) onduidelijk in hoeverre er sprake is van een (grote) discrepantie tussen feitelijke en gewenste professionele onderzoekstaal. Vaak genoemde begrippen worden zowel door aanstaande leraren als door docenten en sleutelpersonen genoemd.

Vrijwel alle begrippen voortkomend uit het literatuuronderzoek worden ook genoemd door sleutelpersonen, docenten en/of aanstaande leraren. Een verschil is te zien bij het noemen van begrippen uit de categorieën zoals 'onderzoekende houding'.

Uit het literatuuronderzoek (o.a. Kirkwood & Christie, 2006) en uit de afgenomen interviews blijkt dat een onderzoekende houding voor de (aanstaande) leraar van groot belang geacht wordt. Opmerkelijk is dat bijbehorende begrippen (zoals feedback, kritisch en ethiek bij handelen) door docenten en aanstaande leraren niet vaak genoemd worden. Een voorlopige conclusie is gerechtvaardigd dat deze begrippen minder noodzakelijk lijken te zijn voor het verwerven van onderzoekscompetenties van aanstaande leraren.

Hieronder is de samenvattende poster van de presentatie gegeven.

PROFESSIONELE ONDERZOEKSTAAL IN LERARENOPLEIDINGEN BASISONDERWIJS

Probleem / Onderzoeksvragen

Onderzoekscompetenties voor aanstaande leraren basisonderwijs? & Belang van taal bij het verwerven van competenties

Onderzoek van Schrijver, Visser en Pauw (2010):
grote discrepantie feitelijke professionele taal (docenten) gebruikte professionele taal (aanstaande leraren)

Gegevens over professionele onderzoekstaal ontbreken.

Welke professionele taal hebben aanstaande leraren nodig bij het ontwikkelen van competenties horende bij de onderzoekende leraar?

onderzoeksliteratuur en beleid lerarenopleidingen
 sleutelpersonen lerarenopleidingen
 docenten lerarenopleidingen
 3e jaars aanstaande leraren

*N = 2 Hogeschool de Kempen
 N = 2 Katholieke PABO Zwolle*

*N = 16 Hogeschool de Kempen
 N = 8 Katholieke PABO Zwolle*

*N = 42 Hogeschool de Kempen
 N = 53 Katholieke PABO Zwolle*

Overeenkomsten en verschillen

Eerste resultaten

Alle respondenten (N=133): 335 begrippen

Top 10 frequentie begrippen:	Top 10 belang begrippen:		
1. Analyse(ren)	64x	1. Analyse(ren)	229
2. Plan (van aanpak)	62x	2. Plan van aanpak	222
3. Hypothesen	44x	3. Hypothesen	147
4. Oriëntatie(fasen)	44x	4. (Onderzoeks)vraag	147
5. (Onderzoeks)vraag	41x	5. Conclusie(s)	125
6. Conclusie(s)	35x	6. Doelen (smart)	115
7. Rapporteren	35x	7. Rapporteren	108
8. Doelen (smart)	31x	8. Resultaten	94
9. Enquête	29x	9. Reflectie	91
10. Observatie	29x	10. Observatie	90

Alle top-10 begrippen behoren tot één van de categorieën horende bij de cyclus van onderzoek. Begrippen uit andere categorieën (zoals statistische termen en houding) komen niet in de top-10 voor.

*Analyse(ren) wordt vrijwel enkel door aanstaande leraren van KPZ genoemd.

*Rapporteren wordt door het merendeel van de docenten genoemd en door 50% van de aanstaande leraren van KPZ. Aanstaande leraren van De Kempen noemen dit begrip nauwelijks.

*Onderzoeks(vraag) wordt door het merendeel van de docenten genoemd en door 50% van de aanstaande leraren van de Kempen. Aanstaande leraren van KPZ noemen het begrip nauwelijks.

De begrippen die de respondenten noemen worden vaak in meerdere mate van belang of van doorslaggevend belang geacht.

De volgende begrippen worden vaker genoemd door docenten of aanstaande leraren die deel uit maken (of hebben gemaakt) van een kennisring: "cyclus van onderzoek" (33% v.s. 1%), "validiteit" (38% v.s. 3%) en "probleemschets/stelling" (53% v.s. 3%).

Aanstaande leraren v.s. docenten/sleutelpersonen
 19 begrippen werden enkel door aanstaande leraren genoemd. Veel genoemde begrippen zijn "presenteren" (22x) en "autonomie" (10x). "Autonomie" is een begrip dat hoort bij de categorie -overig-
 10 begrippen worden enkel door docenten/sleutelpersonen genoemd. Veel genoemde begrippen zijn "onderzoeksrapportage" (13x) en "validiteit" (10x). De categorie -statistische termen- kent 15 begrippen. De groep docenten/sleutelpersonen noemen samen 20 keer één van deze begrippen; aanstaande leraren noemen samen 4 keer één van deze begrippen*.

* Deze uitwerking is gebaseerd op de begrippen (1%) die niet in de top-10 voorkomen.

Onderzoeksprocedure

Onderzoekscompetenties volgens literatuur en beleid → Professionele onderzoekstaal in literatuur en beleidsdocumenten → Vergelijking: Professionele onderzoekstaal in literatuur en beleidsdocumenten

Onderzoekscompetenties volgens sleutelpersonen → Professionele onderzoekstaal volgens sleutelpersonen (n=4) → Gewenste onderzoekstaal voor aanstaande leraren volgens opleiders (n=28) → Onderzoekstaal van en voor aanstaande leraren in de lerarenopleiding

Professionele onderzoekstaal volgens docenten (n=24) → Feitelijke onderzoekstaal door aanstaande leraren (n=105) → Overeenkomsten en verschillen tussen gewenste en feitelijke onderzoekstaal van aanstaande leraren

Enkele voorlopige conclusies

De discrepantie tussen aanstaande leraren en docenten is door de grote hoeveelheid woorden moeilijk te bepalen.

Aanstaande leraren zijn gevraagd naar de begrippen die zij hanteren bij het doen van onderzoek. Vooral deze begrippen, die actief gebruikt worden bij het doen van of rapporteren van onderzoek, worden ook door docenten/sleutelpersoon veel genoemd. In hoeverre is kennis hebben van begrippen horende bij de categorie -onderzoekende houding- of -inzicht in praktijkonderzoek- nodig?

De respondenten noemen samen vrijwel alle begrippen die in de literatuur en in de beleidsdocumenten genoemd worden. Enkele begrippen worden niet genoemd, zoals "normatieve vraag" en "iteratief". In hoeverre zijn deze begrippen van belang?

Onduidelijk is welke statistische begrippen een (aanstaande) leraar moet kennen. Sleutelpersonen en docenten noemen enkele begrippen. In het literatuuronderzoek is nauwelijks informatie over benodigde statistische kennis voor aanstaande leraren te vinden.

Referenties

Brekkamp, H., Vanderlinde, R., Van Hout-Walters, B., & Van Braak, J. (2009). De relatie tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk verkend in Nederland en Vlaanderen. *Pedagogische studies* 86(4), 313-320.

Huebner, T. (2009). The Continuum of Teacher Learning. *Educational Leadership*, 66(5), 88-91.

Kirkwood, M., & Christie, D. (2006). The role of teacher research in continuing professional development. *British Journal of Educational Studies*, 54(4), 429-448.

Schrijver, E., Visser, D., & Pauw, J. (2010). *Vaktaal of je moers taal? Professionele taal als middel tot professionalisering van studenten én opleiders. Paper gepresenteerd op het Velocongres, Noordwijkerhout.*

Sara Dieren, onderzoeker in opleiding   s.dieren@kempel.nl

Colofon

Citeertitel

Dieren, S. (2010). *Professionele onderzoekstaal in lerarenopleidingen basisonderwijs, een eerste beeld* (ORD 2010, paper). Helmond Kempelonderzoekscentrum.

Onderzoeksgroep

Onderzoeker en contactpersoon

Sara Dieren, onderzoeker-in-opleiding Open Universiteit Nederland, s.dieren@kempel.nl

Begeleiding

Dr. Jeannette Geldens, Kempelonderzoekscentrum, Hogeschool de Kempel Helmond

Dr. Ietje Pauw, Lectoraat Reflectie en Retrorica, Katholieke PABO Zwolle

Supervisie

Dr. Saskia Brand-Gruwel, Open Universiteit Nederland

Dr. mr. Herman L. Popeijus, Kempelonderzoekscentrum, Hogeschool de Kempel Helmond en ILS, Radbouduniversiteit Nijmegen

Uitgave

Kempellectoraat
pedagogische Hogeschool de Kempel

Secretariaat

Marina Mittemeijer

Telefoon, mail en web

0492 - 514400
lectoraat@Kempel.nl
www.kempel.nl (doorklikken lectoraat)

Postadres

Kempellectoraat
Hogeschool de Kempel
Deurneseweg 11
5709 AH Helmond